

den tyske kulturkamp - en bogudstilling

1. hvad „das deutsche Buch“ ikke viste
2. bøgerne fra landflygtigheden
3. bøgerne fra baalet

arrangeret af
Landsforeningen Frisindet Kulturkamp

Vimmelskaftet 34 ^{1.sal}, aabnes 25. September Kl. 16 og
derefter aaben hver Dag Kl. 10-22 Indtil 10. Oktober

Entre 25 Øre

Hier steht ein Mann — und singt ein Lied
Am Rand der Zeit,
Die ausser Rand und Band geriet —
Macht Rast! Ihr habts noch weit.

Legt nieder eure schwere Last
Am Rand der Zeit!
Singt mit, was Ihr gemeinsam hasst,
Und singt vom Einzelleid.

Tut aus dem Buche einen Trunk
Am Rand der Zeit!
Stärkt euch das Herz, zur Wanderung,
In die Ihr eingeweiht!

Mag mancher Sang die Ruhe stören
Am Rand der Zeit —
Sie sollen es da drüben hören,
Dass ihr vorhanden seid!

Doch trat ich ausser Reih und Glied,
Ja, dann verzeiht!
Hier steht ein Mann und singt ein Lied
Zum Trotz — am Rand der Zeit!

Walther Mehring.

„Fornuft og Frihed skal forblive vort Løsen”

(Hegel i et Brev til Schelling)

UDSTILLINGEN „Das deutsche Buch" paa Charlottenborg blev en afgjort Fiasko for Arrangørerne. Det er glædeligt og højst forstaaeligt. Hitlertyskland har fordrevet næsten alle sine betydelige og kendte Forfattere til Udlandet, eller de lever i en Slags indre Emigration.

Hele den nuværende tyske Litteratur af Betydning udkommer i Svejts, Frankrig, Holland, Tjekoslovakiet og andre demokratiske Lande. Af den Litteratur fandtes paa Charlottenborg ikke saa meget som en Antydning. Videnskab og Kunst er i det tredie Rige blevet ensrettet, det vil sige, underkastet livs- og fremskridtsfjendtlige Principer. Det tredie Riges Videnskab sænkes derved ned, under Videnskabens traditionelle, høje Niveau. Den af Nazi-sterne anerkendte kunstneriske Produktion har kun Betydning indenfor Landets Grænser. I det kulturbevidste Udland holder man sig væsentligt til den emigrerede Litteratur (Thomas Mann, Hermann Hesse, Jakob Wassermann, Franz Werfel, Feuchtwanger m. fl.) og til den som udtartet fordømte Kunst.

Trods forøget Rabat er Værdien af den tyske Bogeeksport i Aarene 1932—36 sunket fra 28,4 Mill. Mark til 12,5 Mill. Mark, en naturlig og uundgaelig Følge af Censur, Ensretning, utallige Forbud og Autodafeer. Af Skamfølelse eller Klogskab viste man paa Charlottenborg kun det absolut uundgaelige af hele Parti- og Propagandalitteraturen. Man viste ikke den officielle antisemitiske og antikristelige Litteraturs grufulde Fordærvelsesværk, ikke de nye Skolebøger, hvori selv Navnet Goethe mangler, ikke den Ungdomslitteratur, hvis eneste Formaal det er at skabe Soldatermentalitet. Paa vor Udstilling har vi samlet karakteristiske Uddrag af denne ganske officielle og i Kraft af sin Udbredelse almindeligt virkende Litteratur. Og som en Modsætning til den forsøger vi at give et Indtryk af den emigrerede Litteraturs Rigdom, dens Lødighed og betydelige Omfang, denne den virkelige tyske Litteratur, som er fordrevet fra sit Fædreland af Nationalsocialismen. Og endelig viser

vi en Gruppe nyere Bøger, som omhandler Emigrationens og den forfulgte Oppositions Skæbne.

Friedrich Nietzsche skrev i 1887 til sin Ven Seydlitz: „Det synes mig, at Tyskland i de sidste Aar er blevet til en formelig Skole for Fordummelse. For det nuværende Tyskland, som ligefrem pindsvineagtigt strutter af Vaaben, har jeg ingen Respekt mere. Det repræsenterer den mest stupide, degenererede, løgnagtige Form af „tysk Aand“, som hidtil er forekommet." Disse Sætninger, som var møntet paa det imperialistiske, usociale og aandsfjendtlige Kejserrige, synes nu at faa deres sande Aktualitet.

Den tyske Litteratur, som vi med vor Udstilling vil pege paa, tjener Sandhedens, Godhedens og Skønhedens Idealer, som kun kan trives i Frihed. Disse Idealer danner Grundlaget for Menneskeslægts Fremtid og Udvikling. Vor Udstilling kalder derfor paa enhver, som elsker den frie Tanke og dens Udtryksform. „Hvad det her gælder, er den sande Fornufts Ære, Klogskabens Stolthed og Retfærdighedens Rige." (Thomas Mann).

„For Mennesket er intet saa uværdigt som Vold — thi Vold udsletter. De, som øver Vold mod os, berøver os intet mindre end vor Menneskeværdighed. Den, som fejg finder sig deri, bortkaster sin Menneskeret."

Friedrich v. Schiller.

„Denk ich an Deutschland in der Nacht, Dann bin ich um den Schlaf gebracht, Ich kann nicht mehr die Augen schliessen, Und meine heissen Traenen fliessen."

Af „Nachtgedanken" af **Heinr. Heine.**

„Overfor Antisemitismen er det en Æressag for mig¹ at være absolut renlig og utvetydig — nemlig afvisende."

Friedrich Nietzsche.

„Den Længsel efter aandelig, religiøs og økonomisk Frihed, se m i Dag
gaar gennem hele det tyske Folk, giver et berettiget Haab om, at Goethes
Land atter er i Færd med at erkende sit bedre og højere Selv."

Thomas Mann.

„Bifaldsytringerne i Berliner Teatret ved Opførelsen af Schillers „Don
Carlos" viser blandt andet, hvor levende Folket i sit Sind bevarer det
værdifuldeste i den tyske Fortid, den frihedselskende Tradition i den tyske
klassiske Litteratur."

Heinrich Mann.

„Pacifismen er en absolut Fordring og ikke en diplomatisk Manøvre. Man
kan ikke spille Freden ud som en Trusel, som man gør det med Krigen."

Carl v. Ossietzky.

Ich hatt' einen Kameraden, Einen bessern findst Du nit . . .

Af **Ludwig Uhlandd**. Tilegnet Mindet om Gustav Hoefkens, faldet 1837,
som Adjutant i den Internationale Frihedsbrigade i den spanske
Borgerkrig.

„Visse Dyr hyler, naar de hører Musik. Mine bedre opdragne Folk lo
derimod, naar der var Tale om Aandsskønhed og Hjertets Dyder. Ulvene
løber, naar der tændes Ild. Hvor disse Mennesker ser en Gnist af Fornuft,
vil de, ligesom hine, vende den Ryggen."

Hölderlin.

„Il y a mieux que de posséder une patrie; c' est de grandir, bin d'elle,
jusqu'au ciel"

Rainer M. Rilke.

„Det har kostet mig bitre Taarer at forlade mit Fædreland, maaske for
bestandig. Thi hvad er mig kærere i Verden? Men det har ikke Brug for
mig. Tysk vil og maa jeg forblive, selv om Hjertets Bekymring- og Sult
skulde drive mig til Otahaiti."

Hölderlin.

„Menneskeheden vil først helt fortjene sit Navn og vandre Moralens Vej,
naar ingen anden Kamp kendes end Arbejdets, intet andet Skjold end
Rettens, intet andet Vaaben end Intelligensens, ingen anden Fane end
Civilisationens."

B. Carneri.

Nogle danske Forfattere udtaler sig —

Al Literatur har som sit egenligste Formaal at tjene Mennesket; en Literaturs Kvalitet, dens Vægtfylde og Værd, bestemmes af, i hvilket Omfang den er et menneskeligt Dokument. Emigrant-Literaturen af i Dag er vægtigere end al anden Literatur, den holder Virkeligheden ubarmhjertigt op for os, springer lige ud i Tidens Nød og Tidens Kamp. Der gøres alt for at tie den ihjel, den er lige saa lidt elsket i det demokratiske Vesteuropa som Emigranten selv; og hver Dag slaas en eller anden ligegyldig Roman op til at være Aarhundredets største Mesterværk — for at aflede Sindene fra den haarde Virkelighed.

Men man kommer ikke over en Sværdtid og Ulvetid ved at stikke Hodet i Busken; inden man ved af det, er man slugt. Emigranternes Bøger skal læses for de Vidnesbyrd, de aflægger om, hvad vor folkelige Kultur kan vente sig, hvis —. De er Blodvidners Beretninger, disse Bøger om Klapjagten paa et stort Folks Kulturtjenere — fra Fagforeningsformænd og Ledere af Oplysningsarbejdet til den frisindede Forfatter og Videnskabsmanden; Blodvidners Beretninger om Fehmemord og grufulde Mishandlinger i Konzentrationslejr© til dem, der tjener den menneskelige Kultur.

Emigrantliteraturen vil bestaa! Naar Døgnets „Mesterværker" forlængst er glemt, vil den berette om den ufatteligste, brutaleste Episode i Kulturhistorien, om Djunglen, der truer med at lægge den menneskelige Kultur øde. Og om Menneskets heltemodige Kamp mod Barbariet.

Martin Andersen Nexø.

Det var en stor Lykke for danske Skribenter, at vi alle med Undtagelse al Heksen Thit Jensen holdt os borte fra det nazistiske Fremstød paa Charlottenborg. Desværre ligger Landet saadan, at der ikke mere læses tysk Literatur i Danmark, heller ikke Emigrantliteratur. En af de store Boglader, der tidligere solgte for 20,000 Kr. tyske Bøger, sælger nu for smaa 2000. Det maa være underligt for Nazisterne, der elsker os „Arier", at vi til Gengæld kun har Ringeagt og Foragt for dem.

Otto Gelsted.

Jeg ved ikke, om der var nogen, der saa Udstillingen med det mildest talt underlige Navn „Das deutsche Buch". Men det var der vel ikke. Man vidste jo paa Forhaand, at selvom man misbrugte en Glose, endnu engang stjal et Ord, i denne talende Mangel paa Mod til at manifestere sit eget, til aabent at sige:

Her er den nazistiske Bog! — saa var der et, de ikke kunne stjæle — den tyske Bog! Den er paa denne Udstilling! Her er, hvad det sande tyske Aandsliv formaaede og formaar endnu, trods Emigrasjon og bitre Forhold. Ved Siden af vises lidt nazistisk „Kultur“, som vistnok var „glemt“ paa den mislykkede Udstilling. Hvorfor dog . , Det er da netop sand Nazisme, ægte ...

Harald Herdal.

Den tyske Litteratur skrives nu udenfor Tyskland. Men berøvet sit egentlige Opland, sin naturlige økonomiske Basis, maa den forsage Pragtbundene, uden Pomp og Pragt fremtræder denne Bogudstilling som den sande literære Repræsentant for den nu undertrykte, men i Længden uovervindelige tyske Aand.

Kai Hoffmann

Det nazistiske Regimente fordrev den tyske Literatur, skændede Videnskaben og satte Malerkunsten i Skammekrogen. Den nazistiske Udstilling, som fornylig har været afholdt paa Charlottenborg, var en Udstilling af de tomme Bogbind. Den tyske Literatur var der ikke. Nu faar vi en Udstilling af den Literatur, som i Landflygtighed og under haarde Kaar holder tysk Humanisme og tysk Kultur oppe. Vi frisindede danske Skribenter vil gerne benytte Lejligheden til at udtale den dybe Beundring, vi nærer for vore tyske Kammerater, som ukueligt kæmper for Aandslivets dyreste Værdier.

Hans Kirk.

Den europæiske Linie i Verdenslitteraturen ejer i Emigrantlitteraturen en stærk og smidig Front mod alle lokale og tilfældige Bestræbelser. Emigrantlitteraturens Vaaben er de stærkeste i Aandens Verden: Forbitrelse og Smerte. Den forsvarer baade Europas Fortid og Fremtid og viser Nutiden Vej i den, grelle Belysning af et Demokrati, der ikke vover tilbunds at være sig selv.

Louis Levy.

I vores Had til Diktaturet bør vi stadig holde os klart for Øje, at Nazismen ikke er identisk med den tyske Nation. Alt, hvad der kan medvirke til at bevise dette, er af største Betydning, og forhaabentlig vil denne Bogudstilling blive et værdifuldt Led i Bestræbelserne derfor.

Viggo F. Møller.

De Skribenter, der døjer for en Idé, der betaler for deres Sag og deres Kald, er som Hovedregel mere talentfulde, mere næringsholdige, mere betydningsfulde for Udviklingen, end de Skribenter, der blot strider den brede Vej til Anseelsen og Pengene.

Soya.

Forfattere, som er forbudt i Tyskland:

Andersen Nexø	Rudolf Leonhard
Lili Braun	Lessing
Max Brod	Sinclair Lewis
Vicki Baum	Jack London
J. R. Becher	Thomas Mann
Bert Brecht	Heinrich Mann
F. Bruckner	Klaus Mann
Henri Barbusse	Walter Mehring
Georg Brandes	Franz Mehring
August Bebel	Valeriu Marcu
B. von Brentano	Karl Marx
Alfred Doblin	Karin Michaelis
A. Ehrenstein	André Malraux
Friedrich Engels	Robert Neumann
Ilja Ehrenburg	Alfred Neumann
Leonhard Frank	M. Herrmann-Neisse
Bruno Frank	Rudolf Olden
Lion Feuchtwanger	Balder Olden
Anatole France	John dos Pasos
Peter Freuchen	Alfred Polgar
Georg Fink	Josef Roth
Ernst Glaeser	E. M. Remarque
O. M. Graf	Ludwig Renn
André Gide	Gustav Regler
Maxim Gorki	Roda Roda
W. Hegemann	Romain Rolland
A. Holitscher	Agnes Smedley
Wilhelm Herzog	Upton Cinclair
A. Hollriegel	Ignazio Silone
Arthur Heye	Anna Seghers
Heinrich Heine	René Schickelé
Konrad Heiden	Otto Strasser
M. R. Hesse	Ernst Toller
Maximilian Harden	Traven
Annette Kolb	Kurt Tucholsky
Gina Kaus	Adrienne Thomas
Irmgard Keun	Sigrid Undset
Hermann Kesten	Jakob Wassermann
Alfred Kerr	Hermann Wendel
Kurt Kersten	Theodor Wolff
Karl Kautsky	Friedrich Wolf
Klabund	Franz Werfel
Lasalle	Alfred Wolfenstein
Else Lasker-Schiøler	Arnold Zweig
Rosa Luxemburg	Stefan Zweig
Emil Ludwig	Denne Liste, som ikke gør Fordring paa at
Leo Lania	være fuldstændig, rummer ingen Vurdering.